

מבוא

"הניסיונות האין-סופיים לטפס על הקיר החלק, לנוע כנגד כל הסיכויים, להיכשל שוב ושוב, כל אלה מפתחים פעמים רבות עוצמה פנימית. רוב האנשים מתבססים על הקשר בין השקעה ובין הצלחה, אצל אנשים בעלי לקויות למידה השקעה אינה תלויה רק בהצלחה, הם עושים בדרך כלל לא כדי להצליח, אלא עד שיצליחו..." (דהן וצדוק, 2012).

לקויות הלמידה הינו תחום בפסיכולוגיה הקוגניטיבית, המתייחס לקשיי למידה ומשפיע על תחומים רבים בחיי האדם. תחום זה לא היה מוכר בעבר, אך זכה למודעות רבה בשנים האחרונות והעיסוק בו עלה וממשיך לעלות עם השנים. כיום, שאלת הכדאיות, הצורך באבחון וסוגיית הגיל המתאים לכך מעסיקה הורים ורופאים רבים. אך הדבר נותר בסימן שאלה ולשיקול דעת ההורים.

מטרת עבודה זו היא לדון בשאלה: האם קיים קשר בין אבחון בגיל הילדות לבין התפרצות דיכאון אצל ילדים בעלי לקויות למידה. העבודה תבחן את מאפייני גיל בית הספר בתקופת הילדות, לקויות הלמידה, השפעתם על ילדים בגיל בית הספר ואבחונם, הפרעת דכאון בכלל ובגיל הילדות בפרט, לבסוף תדון בהשפעת המשתנים אחד על השני והקשר ביניהם.

גיל הילדות : תקופת בית הספר

תקופת בית הספר, הנקראת בספרות "גיל החביון", מתחילה כאשר עולה הילד לכיתה א' בגיל 6 ועד לסיום בית הספר היסודי בגיל 12 לערך. מבחינה ביולוגית, הגוף מחל להאט את התפתחותו שהייתה מהירה ומשמעותית לאורך השנים האחרונות ומתחיל להיות שוני בין התפתחות הבנים לבין התפתחות הבנות, דבר אשר בא לידי ביטוי בגובה, משקל ויכולת קואורדינציה גבוהים יותר אצל הבנים. לקראת טרום גיל ההתבגרות הדבר משתנה לטובת הבנות ונמשך כך עד גיל ההתבגרות (טיאנו, 2010א' ; טיאנו 2010ב').

המונח "גיל החביון", מקורו בכך שבעבר חשבו שבגיל זה לא מתרחשים שינויים רבים, עקב העובדה שלא מתרחשים שינויים משמעותיים באישיות שעוצבה קודם לכן ותמשיך להתעצב בגיל ההתבגרות. לאורך השנים, הספרות החלה להכיר בכך שבגילאים אלו התפתחות ה"אני" הינה משמעותית ביותר. היא כוללת התפתחות קוגניטיבית, שליטה בדחפים ויצרים, התהוות הדמיון, בניית זהות ויחסי אובייקט אשר קיימים כעת בעיקר במישור החברתי ובדגש על הקבוצה והשייכות אליה. מאפיין נוסף של השלב הינו יכולת ההבחנה בין פנטזיות למציאות ומתפתח מנגנון הגנה הנקרא "עידון", העוזר לילד לשמור על עצמו אל מול המציאות שנגלית בפניו וכך לעיתים להמשיך ולפנטז. מתפתחות אצל הילד יכולות אשר מאפשרות לו להשתחרר מהתלות בהוריו, להבין את העובדה שהוא ילד ביחס להוריו שהינם מבוגרים ולהפנות את מירב האנרגיה שלו לתחום החברתי והבין-אישי (טיאנו, 2010ב').

בשלב זה מתחיל להיווצר האיזון בין הדחפים והיצרים של הילד, לבין צרכי החברה, המוסכמות והחוקים הקיימים בה. הוא לומד להיות חלק מחברה, לשחק על פי חוקי משחק שוויוניים ולא לפי אלו המתאימים לו. בשלב זה הילדים משקיעים את זמנם במשחקי ספורט ובמשחקים המבוססים על פנטזיות, בית הספר משמש עבורם מקום בו יוכלו להתאמן ברכישת מיומנויות בתחום החברתי, קוגניטיבי ויצרתי. החשיבה עוברת להיות לוגית, והילד לומד דברים חדשים רבים, כגון עיקרון ההפיכות, עקרון השימור, סיבתיות פיזיקאלית וחוקי לוגיקה. הגורם החשוב והמשפיע ביותר בגיל זה הינו הקבוצה, הערך העצמי של הילד נבנה על פי מיקומו בה, רמת האהבה והערכה שהוא מקבל מחברי הקבוצה ורוב הזמן שלו מוקדש בקבוצה ובהתעסקות בכך (טיאנו, 2010א' ; טיאנו 2010ב').

ההתפתחות הפסיכולוגית בגיל זה על פי הגישה הפסיכו אנליטית, טוענת כי הילד אינו עסוק במיניות, בניגוד לשלב הקודם, אלא משקיע את כולו בפעילות חברתית. בשלב זה מתפתח מנגנון ההגנה הנקרא "הדחקה" המאפשר לו להתעלם מנוכחותה של המיניות. בנוסף, מתפתח מנגנון "העתקה", המאפשר לו להעתיק את יצריו מההורים לחברה והסביבה, הילד לא מפנה עוד את צרכיו ודרישותיו להוריו, כי אם לחברה ולסביבה. הוא נעזר במנגנון ההגנה שרכש, "עידון", על מנת שהצרכים והדרישות יהיו מותאמים ומקובלים על ידי החברה, דבר אשר בא לידי ביטוי בכך שהילד מצליח להשתלב במסגרות חברתיות. הפנטזיה מהווה עבורו פתרון לבעיות, היא מאפשרת לו לפנטז ובכך לא להתמודד באופן מוחלט עם המציאות, עד שיגיע להבשלה ולעידון הנדרש. עובדה זו מאפשרת לילד יציבות וכך הוא מתפנה לעסוק בהתפתחותו הקוגניטיבית הרבה המתרחשת בגיל זה ובסופה לומד הילד את בוחן המציאות, יכולת ההגנה של הפנטזיה פוחתת ועל הילד לפתור את הקונפליקטים המתרחשים במציאות ולהגיע לפתרונות (שם, שם).